

MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING EN CULTUUR
Verbeteringsraad voor het Technisch Onderwijs

Rijkstechnisch Onderwijs

PROGRAMMA'S
GESCHIEDENIS

Lagere Secundaire Cyclus

Georg-Eckert-Institut
für internationale Schulbuchforschung
Braunschweig
-Bibliothek-

B
Z-17
(1,62)4

Ministerium für Erziehung und Kultur

Technischer Unterricht
Geschichte.

Unterstufe.

o.J.

Georg-Eckert-Institut BS78

1 146 703 7

MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING EN CULTUUR

Verbeteringsraad voor het Technisch Onderwijs

Rijkstechnisch Onderwijs

PROGRAMMA'S

GESCHIEDENIS

Lagere Secundaire Cyclus

Georg-Eckert-Institut
für Internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
Schulbuchbibliothek

32668

3

2-17(162)4

TEN GELEIDE

Algemene beschouwingen.

Geschiedenis is een vormingsmiddel en een bijdrage tot cultuur. De ontdekking van het heden vanuit en doorheen het verleden moet de belangstelling van de leerlingen opwekken en hen zodoende kritisch leren nadenken.

Al te lang heeft men overdreven belang gehecht aan de politieke geschiedenis en de daarbij horende militaire gebeurtenissen, terwijl, anderzijds, de culturele en sociale bijdragen van de verschillende volkeren over het hoofd werden gezien.

Waar, heden ten dage, steeds meer wordt gestreefd naar internationale samenwerking, kan een goed opgevat geschiedenisonderricht krachtig bijdragen tot een nieuw moreel en sociaal klimaat, dat geleidelijk de hele wereld zal kentekenen. Zeker mag deze ruime bewustwording in genen dele insluiten dat de rijke bijdragen van onze eigen nationale tradities niet meer gekend zouden moeten zijn. Maar het is ongetwijfeld mogelijk de verschillende tijdvakken van onze geschiedenis te laten samenlopen met de grote stromingen van de algemene geschiedenis.

Dit klimaat van ruime samenwerking onder de volkeren zal des te gemakkelijker tot stand komen, naarmate men zich meer bezig houdt met de maatschappelijke ontwikkeling dan wel met louter feitenopsomming; indien men aantoot dat de werelddelen, spijt alles, toch toenadering zoeken, en indien men bij voorkeur de nadruk legt op sommige levensgebieden — zoals kunsten, wetenschappen en techniek —, die immer boven de verdeeldheid der naties staan. Men mag aldus de hoop koesteren dat het onderwijs in de geschiedenis de geest van de jongeren voor internationale verstandhouding zal openstellen.

Dit verheven ideaal kan slechts worden bereikt, in de mate dat de leraar er zich voor inspant zijn leerlingen inzicht bij te brengen in het ware doel van de geschiedenis: nl. de studie van de ontwikkeling der mensengemeenschappen, door het kritisch onderzoek van de waarheid.

Methodologie.

Vermits de leerstof zeer uitgebreid is, zal de leraar blijk moeten geven van verantwoorde, beperkende keuze, door de leerstof van

iedere les rond enkele essentiële punten te concentreren. Wil de leraar met enig succes de toekomstige burgers van onze eeuw vormen, dan mag vooral de studie van de Nieuwste Tijden (19e en 20ste eeuw) niet achterwege blijven.

Dit programma is gemeenschappelijk voor al de afdelingen van het secundair technisch onderwijs van de lagere graad en omvat de drie leerjaren van deze cyclus. De talrijke leerlingen die na deze cyclus de school voorgoed verlaten, zullen zodoende een breed algemeen overzicht hebben gekregen van de vaderlandse geschiedenis in het raam van de grote lijnen der algemene geschiedenis.

Bij de aanvang van het schooljaar zal de leraar er goed aan doen de hoofdingeling van de geschiedenis opnieuw in het geheugen van de leerlingen te prenten, om er alvast zeker van te zijn dat de algemene indeling — waarin de leerstof van ieder afzonderlijk leerjaar ligt gevat — stevig gekend is. Chronologische en synchronische tabellen moeten steeds opnieuw voorgesteld worden.

Zoveel mogelijk zullen de grote hoofdstukken worden besloten met een overzicht van de toestand van de samenleving in die bepaalde periode.

Iedere les moet de vrucht zijn van een actieve samenwerking tussen leraar en leerlingen; zij vangt aan met een korte ondervraging, want zulke herhaling smeedt nog steeds de sterkste schakel tussen de nieuwe en de reeds eerder geziene leerstof.

Vooraf dient op concrete wijze les gegeven: door plaatselijke en gewestelijke getuigenissen te gebruiken in het raam van de Belgische geschiedenis en door tijdsdocumenten te tonen of te laten horen die het overzicht van de algemene geschiedenis kunnen stof-feren.

Het volstaat niet dat de leerlingen een *plan* in hun geheugen zouden prenten, dat door de leraar werd uitgewerkt en samen met de klas op het bord gezet; zij moeten ook — want het is onmisbaar — een handboek gebruiken.

Een goede les is steeds het resultaat van een verzorgde voorbereiding: hierin worden, naast het algemeen plan en de ontwikkelingswijze, ook de hulpmiddelen uitgestippeld, waarvan een verantwoord, maar niet overdreven gebruik dient gemaakt (kaarten, prenten, dia's, films, fonoplaten...).

Het ware fout reeds in de lagere cyclus de leergang van geschiedenis te oriënteren naar gelang de afdeling waar hij wordt gegeven. Wat de leraar niet moet beletten — zo hij er tijd voor vindt — het hoofdprogramma aan te vullen met of te illustreren door uiteenzettingen over gezins- en beroepsleven in bepaalde tijdperken, weldoeners van de mensheid, evolutie van transportmiddelen, kleding, mode en voeding, de rol van de vrouw in het sociaal leven, bijzondere aspecten van de economische evolutie...

HOOFDLIJNEN VAN DE ALGEMENE EN VAN DE VADERLANDSE GESCHIEDENIS

EERSTE JAAR

(Tot de XVe eeuw)

INLEIDING

1. Getuigen uit de voorgeschiedenis (in eigen streek en elders in de wereld).
2. De bronnen en documenten van de geschiedenis.
3. De grote indelingen van de algemene geschiedenis (tijdsband).

OUDHEID

1. Enkele begrippen over de beschaving van het Oude Oosten, voor zover deze bijdroeg tot onze beschaving.
2. De Griekse beschaving.
3. De Romeinse wereld (op kaart) en de romanisering.
4. Het Christendom : verschijnen, expansie en invloed.

MIDDELEEUWEN

I. - Van het Laatromeinse Rijk tot de Leenroerigheid.

1. Het Romeinse Rijk en de volksverhuizingen in het Westen. Inval-
len van de Hunnen. Val van het Westromeinse Rijk (476).
Germaanse invloeden.
2. De Merovingers. — Rol van Clovis. Bekering van de Franken tot
het Christendom.
3. Het Oostromeinse Rijk : Byzantium en de hoofdtrekken van
de Byzantijnse beschaving.

4. De Islam en de Arabische wereld — hoofdtrekken van de Arabische beschaving.
5. De Karolingische tijd : het rijk van Karel de Grote (op kaart) het Karolingische domein en zijn werkzaamheden.
verbrokkeling van het rijk : het verdrag van Verdun (op kaart).
6. De invallen van de Noormannen.

II. - Feodaliteit en Gemeenten

A. *De feodaliteit.*

1. De feodale samenleving en haar bestanddelen :
  - a) heer en burcht (voorbeeld in eigen streek) ;
het leven in de heerlijkheid : edelen en lijfeigenen ;
de ridderschap.
  - b) abdijen en monniken (voorbeeld in eigen streek) en hun beschavingsrol.
  - c) de grote lenen in België (op kaart).
2. De Kruistochten : oorzaken en gevolgen.
Godfried van Bouillon en de eerste kruistocht.
De vierde kruistocht.

B. *De gemeenten.*

1. Vorming en ontwikkeling van een middeleeuwse stad (voorbeeld in eigen streek).
2. De gemeente : politieke ontvoogding en « Keure » (met een concreet voorbeeld).
3. Het economisch leven : ambachten en gilden.
Voorbeeld van een ambachtsreglement.
Markten en jaarmarkten (voorbeeld in eigen streek).
Internationale handel : Venetië en Brugge.
De Hanze.

C. *De grote feodale vorstendommen.*

1. Strijd tussen Paus en Keizer.
2. Het koningschap.
Frankrijk : hergroepering van de lenen (op kaart) en versterking van de koninklijke macht.

Engeland : de verovering ; de kenmerken van het koninklijk gezag en zijn beperking — de « Magna Charta » — Ontstaan van het parlement.

3. De territoriale constituties in onze streken (op kaart). De « Blijde Inkomst » of de « Vrede van Fexhe ».
4. De sociale conflicten (voorbeeld in eigen streek).

D. *Onderwijs, Kunsten en Techniek.*

1. Het onderwijs : scholen en universiteiten.
2. De bouwgemeenschappen.
Kathedralen (Romaans en Gotisch voorbeeld).
Burchten.
Stadhuizen en belforten.
Beeldhouwkunst, glasramen, edelsmeedkunst en tapijtkunst.
3. Techniek.
Het moderne gespan.
Het vaste roer.
Mijnen en metaalbewerking.
Weverij.

III. - *Verval van de Feodaliteit. Centraliserende neigingen.*

1. De honderdjarige oorlog en zijn weerslag in Frankrijk, Engeland en Vlaanderen.
2. De Bourgondische Nederlanden.
Samentrekking van de vorstendommen (op kaart) en van de macht (Grote Raad).
De luister van het Bourgondische hofleven : de eeuw der Vlaamse primitieven ; de feesten (Gulden Vlies).
3. De Turken en de val van het Oostromeinse Rijk.

TWEEDE JAAR

DE NIEUWE TIJDEN (*XVe eeuw tot 1789*)

Inleiding : de grote indelingen van de algemene en van de vaderlandse geschiedenis even herhalen.

I. - De oorsprong van de moderne beschaving.

A. *De technische vernieuwing.*

Zeevaart : kompas, kaartkunde (Mercator), karvelen en galjoenen.

Krijgskunde : buskruit en vuurwapens.

Papier en boekdruk : Gutenberg, Martens, Plantijn.

B. *De grote ontdekkingsreizen (op kaart).*

De voornaamste promotoren en zeevaarders. Eén grote reis.

Ontdekking van oude beschavingen (Azteken, Inca's...).

Handels- en koloniale nederzettingen.

De aanvang van het kapitalisme.

Nieuwe teeltgewassen.

C. *De Renaissance.*

Oorzaken, kenmerken en verspreiding in Europa.

Ommekeer in het menselijk denken : humanisten (Erasmus).

Kunsten (voornaamste werken en mecenaat).

Wetenschappen (enkele grote voorbeelden).

D. *De godsdienstige crisis.*

De hervorming : Luther, Calvijn, Anglicanisme.

De contra-reformatie : de Jezuïeten, het Concilie van Trente.

E. *Europa in de 16e eeuw : bondig overzicht.*

De strijd voor het overwicht : Karel V, Frans I en Hendrik VIII (op kaart).

De godsdienstoorlogen.

F. *De Nederlanden ten tijde van Renaissance en Hervorming.*

a) Politiek overzicht :

1. Karel V.

2. De politieke en godsdienstige conflicten.
  3. Filips II en de scheiding van de Nederlanden.
- b) Economisch leven :
1. De haven van Antwerpen.
  2. De industriële veranderingen.
- c) Kunsten en wetenschappen : enkele voorbeelden.
Uitwijking van intellectuelen naar Noord-Nederland.

II. - Ontwikkeling van de moderne beschaving.

A. Europa in de 17e eeuw.

1. Het verdrag van Westfalen, toestand vóór en na.
2. De absolute monarchie in Frankrijk : de eeuw van Lodewijk XIV.
Versailles als symbool van de absolute monarchie.
3. De parlementaire monarchie in Engeland.
De macht van Engeland ter zee.

B. De Nederlanden in de 17e eeuw.

- a) Historisch overzicht.
1. Albrecht en Isabella.
  2. De « ongelukseeuw » van de Zuidelijke Nederlanden.
  3. De « gulden eeuw » van de Noordelijke Nederlanden.
  4. Economische welvaart van het Prinsbisdom Luik.
- b) Kunst, wetenschap en techniek.
1. Rubens en zijn school.
  2. Simon Stevin.
  3. Curtius.

C. Europa in de 18e eeuw.

1. Het verdrag van Utrecht.
2. Opkomst van nieuwe staten (Pruisen en Rusland).
3. De Oostenrijkse Nederlanden onder Maria-Theresia : landbouw, nijverheid (voorbeeld in eigen streek), wegen en kanalen, onderwijs, kunsten.
4. De Frans-Engelse rivaliteit ter zee en in de koloniën.
5. Ontstaan van de U.S.A.

D. *De nieuwe denkbeelden* (de « filosofen »).

De « encyclopedisten » en het verlichte despotisme.

Weerslag in onze gewesten : Jozef II en Brabantse Omwenteling ; de Luikse Omwenteling.

E. *Wetenschappelijke ontwikkeling en industriële omwenteling in de 18e eeuw.*

Wetenschappen en technieken : textielindustrie, stoommachine, steenkool, ijzer en gietijzer.

DE NIEUWSTE TIJDEN (*Vanaf 1789*).

1. *De Franse revolutie.*

Het oude regime en zijn misbruiken.

De revolutie : haar ideeën (Verklaring van de Rechten van de Mens en van de Burger) ; haar voornaamste gebeurtenissen ; de 1ste Franse republiek en het werk van de Conventie.

2. *Napoleon.*

Administratieve en gerechtelijke hervormingen ; het Concordaat. De Napoleontische oorlogen (op kaart).

3. *De Nederlanden en het Prinsbisdom Luik onder het Franse Bewind.*

Politieke, sociale en economische toestand. (J. Cockerill - L. Bauwens).

4. *Het Congres van Wenen* (op kaart).

DERDE JAAR

HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

(Vanaf 1815 tot heden)

Inleiding : De grote indelingen van de algemene en van de vaderlandse geschiedenis.

De kaart van Europa 1815.

I. - Het liberale tijdvak (1815-1870).

1. *De restauratie in Europa.*

2. *De romantiek en de liberale en nationale vrijheidsbewegingen : de 1830-omwentelingen.*

De Belgische grondwet van 1831 (vergelijken met de « Verklaring van de Rechten van de Mens » van 1789).

De regering van Leopold I.

3. *De 1848-omwentelingen.*

4. *Triomf van de nationale idee : de eenmaking van Italië en van Duitsland (Cavour - Bismarck).*

II. - Economische en sociale ontwikkeling (tot 1914).

1. *Economische en technische vooruitgang.*

Energieproductie : stoom, ontploffingsmotoren, elektriciteit.

Mechanisering en machinisme.

Spoorweg en stoomboot.

Kunstmeststoffen.

Ontwikkeling van kapitalisme en liberale economie.

2. *Sociale gevolgen.*

Levensvoorwaarden van de arbeidersklasse, ontstaan van het proletariaat.

De arbeidersbewegingen.

III. - Koloniale expansie en Europees evenwicht (1870-1914).

1. *De koloniale expansie (op kaart).*

De koloniale rijken.

Leopold II en Kongo.

2. *De grote mogendheden op de vooravond van de 1° wereldoorlog.*

IV. - 1e en 2e Wereldoorlog (1914-1945).

1. *De eerste wereldoorlog 1914-1918 (op kaart).*

Albert I, ridder-koning.

Europa in 1919 (op kaart).

De Russische revolutie van 1917 en de vestiging van het communistische regime.

2. *De wereld tussen de twee wereldoorlogen.*

De internationale instellingen : de Volkenbond, het Internationaal Arbeidsbureau, het Internationaal Gerechtshof te Den Haag.

De democratieën en de autoritaire regimes (fascisme, nationaal-socialisme).

Nieuwe middelen ter verspreiding van de gedachten en van het nieuws.

België tussen de twee wereldoorlogen.

Politieke ontwikkeling.

Sociale vooruitgang.

Economische toestand.

3. *De tweede wereldoorlog (op kaart).*

België tijdens de 2e wereldoorlog.

V. - De wereld na de tweede wereldoorlog.

De naoorlogse vraagstukken.

1. *Organisatie van de wereldvrede.*

Internationale instellingen, UNO, UNESCO, enz...

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (vergeleken met 1789) ; recht op arbeid ; racisme ; volkenmoord...

2. *Politieke en economische wereldproblemen.*

Ontvoogding van de koloniën.

Bijstand aan minder ontwikkelde gebieden.

3. *De Europese gedachte.*

De Europese beweging en de instellingen : Benelux, E.O.E.S.,
E.G.K.S., Euromarkt, Euratom, Kleine Vrijhandelszone.

VI. - **De tweede industriële omwenteling.**

De telecommunicaties en de toenadering tussen de volkeren.

INHOUD

TEN GELEIDE . . . . . p. 5

PROGRAMMA :

EERSTE JAAR . . . . . p. 7

TWEEDE JAAR . . . . . p. 10

DERDE JAAR . . . . . p. 13

DRUK. BOFADI BRUSSEL

